

BRUKERPLAN

– et nyttig kartleggingsverktøy

ARTIKKEL

Av: Espen Freng, KoRus - Oslo og Kari Fauchald, Oslo kommune

Resultatene fra BrukerPlan er nyttig som styringsverktøy for å utvikle tiltak i kommuner og bydeler for personer med rusproblemer og/eller psykiske helseproblemer. BrukerPlan er et godt og nødvendig verktøy, men det er forbedringspotensiale for å sikre kvalitet i gjennomføring av kartleggingen samt at innsamlet data benyttes på en fruktbar måte.

Intensjonen med BrukerPlan er å få oversikt over antall personer som mottar kommunale tjenester, og den enkelte brukers problemomfang innen åtte sentrale levekårsområder¹. Ansatte i kommunene gjennomfører kartleggingen med bakgrunn i kunnskap om den enkelte bruker. *Det er viktig å understreke at dette ikke er forskningsdata, men en kartlegging som gir oversikt over situasjonen i kommunen på et gitt tidspunkt.*

Noen gjennomføringsutfordringer

For at BrukerPlan skal kunne gi oss nyttige styringsdata er vi avhengig av kvalitet, både med hensyn til hvem som kartlegges og hvordan de individuelle kartleggerne vurderer den enkeltes problemomfang. I Oslo varierer det hvilken tjeneste i bydelen som gjennomfører kartleggingen. I enkelte bydeler er det i hovedsak NAV som gjennomfører kartleggingen, mens i andre har helse- og omsorgstjenesten kartlagt en stor andel av brukerne. Barne- og ungdomstjenester har i liten grad deltatt. Dette blir blant annet tydelig når en ser på aldersfordelingen. I flere bydeler er det få personer i de yngste aldersgruppene som er

kartlagt, og på den måten kan det skape et feilaktig inntrykk av at kommunale tjenester innen rus i større grad gis til voksne fremfor yngre mennesker.

Erfaringen viser også at enkelte bydeler har store variasjoner i antall kartlagte brukere fra det ene året til det andre. Det er lite trolig at antall brukere i de respektive bydelene endres markant fra år til år. Det er snarere mer sannsynlig at endringen har sammenheng med variasjoner i selve gjennomføringen av kartleggingen.

Tilbakemeldinger fra bydelene tilsier at det er utfordringer knyttet til vurderingen av problemomfanget til den enkelte bruker innen levekårsområdene. Et spørsmål som er blitt reist, er hva som defineres som bostedsløshet? Skal plass på kommunal rusinstitusjon kartlegges som bostedsløs – altså rød? Eller er dette gult – det vil si at personen ikke har permanent/tilstrekkelig bolig? Tolkning av brukeres psykiske og fysiske helse, sosial fungering og nettverk, er basert på individuelle erfaringer, verdier, skjønn og kompetanse hos kartleggeren.

Det er i mange tilfeller vanskelig å utarbeide presise vurderingskategorier. Det blir derfor et relevant spørsmål om nyansatte med mindre erfaring vil vur-

¹ Levekårsområdene som blir vurdert er: rus, psykisk helse, fysisk helse, bolig, arbeid/aktivitet/utdanning, økonomi, sosialt nettverk og sosial fungering. I tillegg registreres blant annet om bruker bor sammen med barn eller har samvær med barn, vold og voldsutøvelse, selvmordsfare, overdosefare og andre relevante forhold.

dere problembelastning annerledes enn mer erfarne ansatte? Vil ansatte som har mange brukere med omfattende problemer, vurdere situasjonen til den enkelte forskjellig fra ansatte med få brukere?

Når vi sammenligner resultatene fra bydelene i Oslo, finner vi at problemomfanget til brukerne vurderes mer alvorlig i enkelte bydeler enn andre. Det er jevnt over bydeler med færrest innbyggere og færrest kartlagte, som vurderer at det generelle problemomfanget er høyest. Dette kan ha ulike forklaringer, der blant annet den enkelte ansattes erfaring og kompetanse kan ha betydning.

Informasjon og diskusjon i personalgruppene i forkant av kartleggingen kan bidra til at vurderingene av problemomfang blir mer like. I tillegg er det avgjørende at bydelene og kommunene har gode rutiner for å sikre at alle aktuelle kartleggingsinstanser deltar i kartleggingen. For å sikre dette er det avgjørende at ledelsen har en sentral rolle i beslutning og gjennomføring av kartleggingen.

Hvordan benytte BrukerPlan som styringsverktøy?

Til tross for metodiske utfordringer knyttet til kvalitet på innsamlet informasjon, er det mange områder BrukerPlan kan forbedre kommunalt rusarbeid. Kartleggingsdataene kan bidra til at ansatte får ny kunnskap om utfordringsbilde, der kunnskapen kan bidra til økt oppmerksomhet på utfordringer innenfor gitte levekårsområder. Med bakgrunn i dette kan den enkelte bruker tilbys et mer tilpasset og bedre tilbud. Gode styringsdata er således viktig for å sikre satsningsområder og tiltaksutvikling i tråd med brukernes behov. Informasjon fra BrukerPlan har blant annet blitt benyttet i utviklingen av FACT-arbeid i Oslo, og til å gjøre ansatte oppmerksom på «kunnskapshull» knyttet til hva de vet om sine egne brukere. Eksempelvis er det i Oslo mange som svarer «vet ikke» på spørsmål rettet mot brukeres utdannelsnivå og/eller arbeidserfaring. Gjennom BrukerPlan blir ansatte gjort bevisst på dette.

Data fra BrukerPlan må benyttes med kløkt, og man må være bevisst på hva som ligger til grunn for tallene. Vår erfaring tilsier at data fra BrukerPlan er et godt utgangspunkt for drøftinger i personalgrupper, blant ledere, med brukerorganisasjoner og ikke

Espen Freng, spesialkonsulent i KoRus - Oslo og Kari Fauchald, fagansvarlig rus i Velferdsetaten jobber begge med BrukerPlan i Oslo kommune.

minst for at politikeres argumenter og beslutningsgrunnlag baserer seg på innhentet informasjon om den enkelte kommune og bydel.

I Oslo har vi samlet alle tilgjengelige rapporteringsdata innen rusfeltet «Helhetlig russtatistikk for Oslo kommune». Her benyttes data fra BrukerPlan sammen med data fra barnevern, kommunale rustjenester, spesialisthelsetjenesten samt ressurskartlegging. Målet er at politikere, byråkrater, fagfolk, brukere og andre skal få et bredt kunnskapsgrunnlag over situasjonen, som kan benyttes som kunnskapsgrunnlag i drøftinger om hva og hvordan tjenestetilbudet bør videreutvikles.

Til slutt er det viktig å være oppmerksom på at tall fra BrukerPlan og ressurskartleggingen IS 24/8 skal benyttes for å se om målene i opptrappingsplan for rusfeltet (2016–2020) nås i kommunene. Dette gjelder både oppbygging av tjenestetilbud, kvalitet og samarbeid. Spørsmålet som kan stilles, er om sentrale myndigheter har tilstrekkelig kunnskap om lokale variasjoner til å benytte dataene for å vurdere om målene blir nådd. At BrukerPlan er et godt kunnskapsgrunnlag for valg av satsninger og tilpassning av fokusområder, er slik vi ser det god nok grunn til å benytte seg av kartleggingsverktøyet.